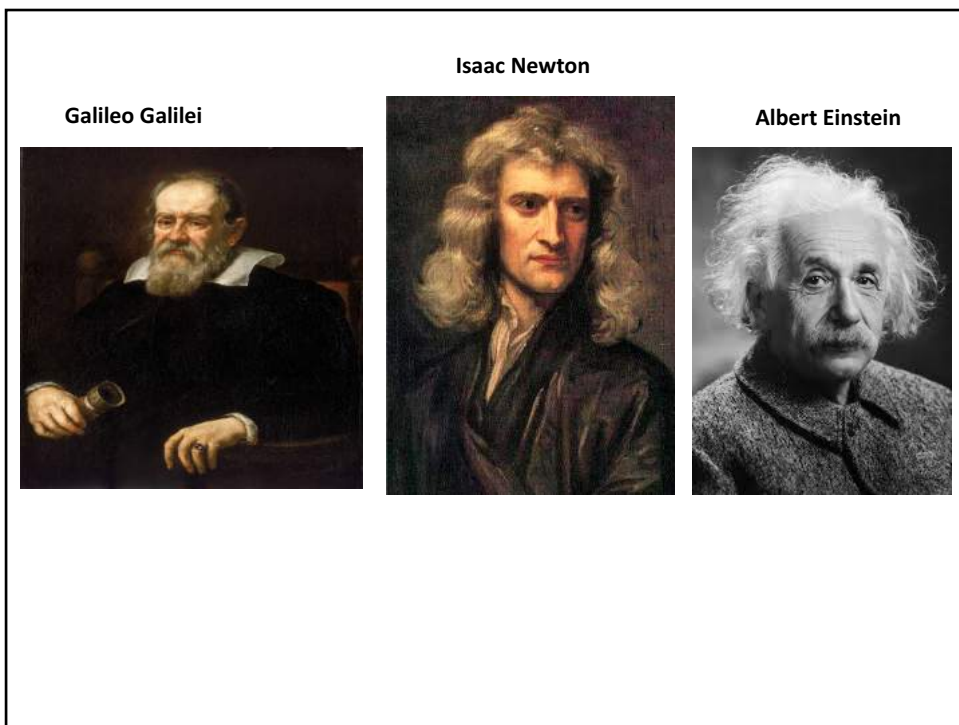
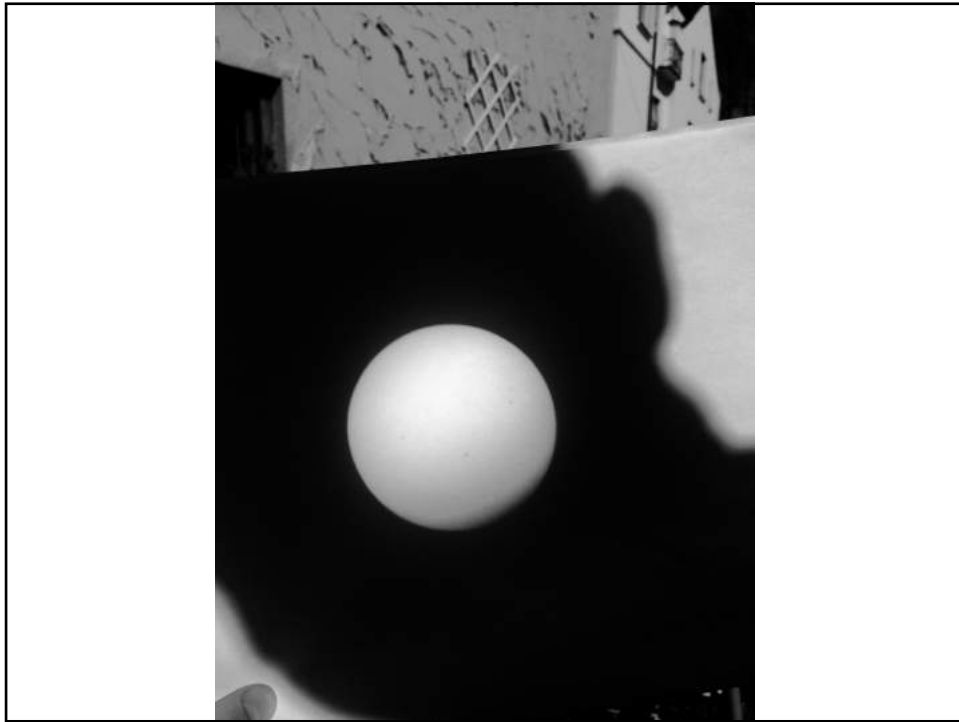

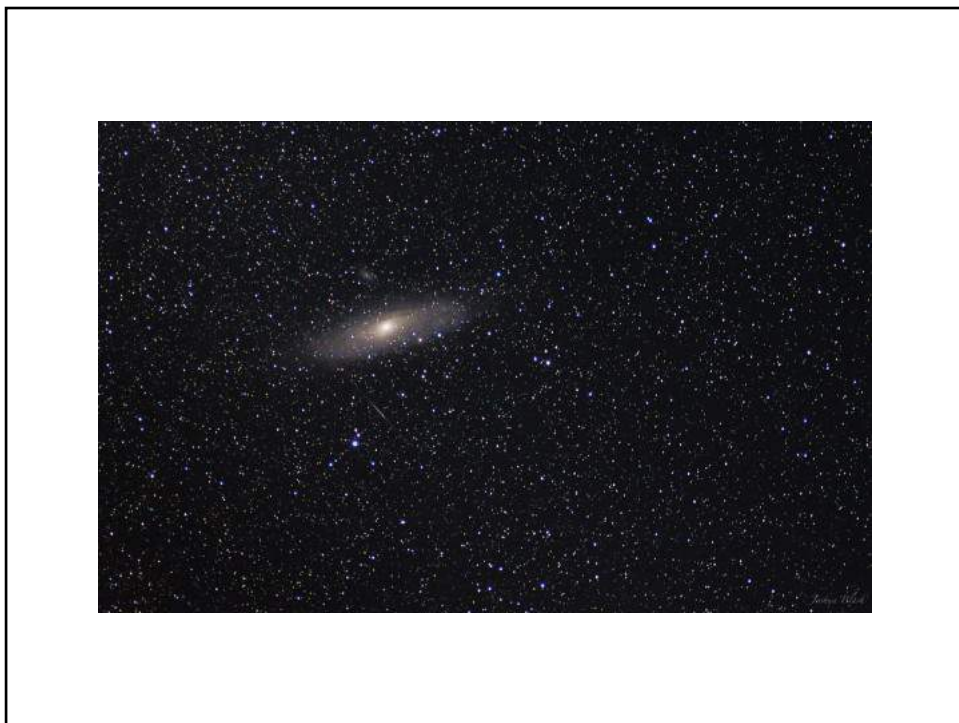
Hvor fri er egentlig viljen?

Bendik Baasland

11.05.2016

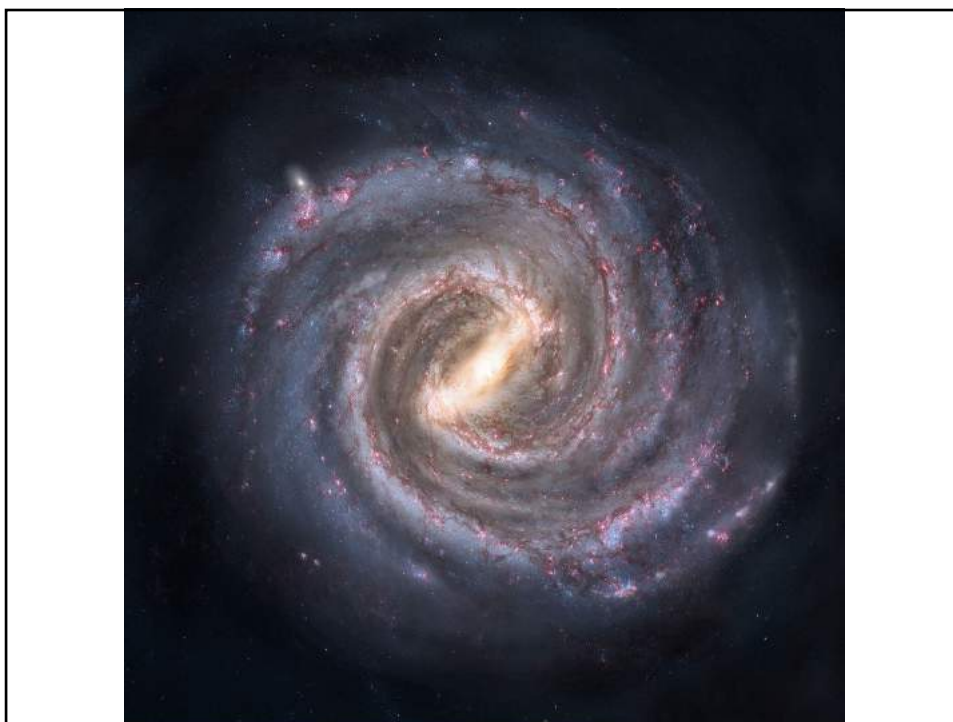
- Ulike vitenskapelige antydninger til determinisme
(Fysikk, nevrologi, filosofi)
- Teologiske antydninger til determinisme
(Martin Luther)
- Teologisk-filosofisk perspektiv som utfordrer determinismen
(Eksistensialismen, Kierkegaard)

Hvorfor astrofysikk?

- Ydmykhet
- Kausalitet (årsak-virkning)
Naturen er deterministisk !?
- Ulike vitenskaper bidrar til tematikken med ulike bidrag (de er ofte overlappende)
Biologi, nevrologi, filosofi, teologi, psykologi
- Vitenskapsteoretisk ståsted

Nevrologi

- Benjamin Libet (1983) - The unconscious initiation of a freely voluntary act
Bevege håndledd
- John-Dylan Haynes (2008)
Høyre/Venstre
- Kathleen Vohn (2008)-
The Value of Believing in Free Will -
Encouraging a Belief in Determinism Increases
Cheating

Filosofisk determinisme

- Determinismen-
Bare en kjede av hendelser mulig. Kausal determinisme.
- Få rendyrkede filosofiske determinister, men veldig mange aksepterer premisset og vil innta en mellomposisjon
- Moralfilosofien særlig opptatt av spørsmålet Ansvarsfraskrivelse (tilregnelighet, skyld)

Aristoteles premiss

- -Motivet som beveger handlingen, må ligge hos den handlende selv, ikke utenfor ham.
-Den handlende må være seg bevisst det mål handlingen retter seg mot.
- Innvendinger:
Handlingen likevel ikke var fri hvis a) den handlende ikke kunne *villet* annerledes enn han gjorde, eller hvis han b) ikke kunne ha annen kunnskap om målet enn den han faktisk hadde

- Spinoza
Fri blir man når man innser at alle ting skjer i samsvar med evige lover, og at følelsen av ufrihet kommer av illusjonen om at man selv kan være lovgiver.
- Kants kategoriske imperativ
Frihet er fornuftens autonome evne til å gi lover for seg selv
- We are always ready to take refuge in a belief in determinism if this freedom weighs upon us or if we need an excuse. (Sartre)

Antropologi hos Paulus

Vi vet at loven er av Ånden, mens jeg er av kjøtt og blod, solgt som slave til synden. For jeg forstår ikke hva jeg selv gjør. Det jeg vil, gjør jeg ikke, og det jeg avskyr, det gjør jeg. Men gjør jeg det jeg ikke vil, gir jeg loven rett i at den er god. Så er det ikke lenger jeg som gjør det, men synden som bor i meg. For jeg vet at i meg, det vil si i mitt kjøtt og blod, bor det ikke noe godt. Viljen har jeg, men å fullføre det gode makter jeg ikke. Det gode som jeg vil, gjør jeg ikke, men det onde som jeg ikke vil, det gjør jeg. Men gjør jeg det jeg ikke vil, er det ikke jeg som gjør det, men synden som bor i meg. Jeg finner altså at denne loven gjelder: Jeg vil gjøre det gode, men kan ikke annet enn å gjøre det onde. **(Rom 7, 14-21)**

Martin Luther vs Desiderus Erasmus

Romerne 3,21-26

Men nå er Guds rettferdighet, som loven og profetene vitner om, blitt åpenbart uavhengig av loven. Dette er **Guds rettferdighet** som gis ved troen på Jesus Kristus til alle som tror. Her er det ingen forskjell, for alle har syndet og mangler Guds herlighet. Men ufortjent og av hans nåde blir de kjent rettferdige, frikjøpt i Kristus Jesus. Ham har Gud stilt synlig fram for at han ved sitt blod skulle være soningsstedet for dem som tror. Slik viste Gud sin rettferdighet. For han hadde tidligere i tålmodighet holdt tilbake straffen for de synder som var begått. Men i vår tid ville han vise sin rettferdighet, både at han selv er rettferdig, og at han kjenner den rettferdig som tror på Jesus.

Predestinasjon

- Guds nåde alene. Troen er noe som blir gitt.
- Guds utvalgte folk
- *Dere har ikke utvalgt meg, men jeg har utvalgt dere og satt dere til å gå ut og bære frukt, en frukt som varer. (Joh 15,16)*
- Dobbel predestinasjonslære (Calvin)

Gud som forsørger

- Gud sørger for sitt folk. Holder de i sin hånd. Han kontrollerer folket sitt med viten og kjærlighet.
 - Gud er allvitende
 - Gud er allmektig
 - Gud er bare god

Til tross for en tradisjonelt dominerende konsensus i veslig tankegang, er det mange som utfordrer sammenhengen og gyldigheten av det.

To religionsfilosofiske utfordringer: det ondes problem og den frie vilje

Fri vilje

- Gud har tanker om fremtiden vår
- Gud har tanker om at jeg vil kjøpe en hest neste år...
- Dilemmaet oppstår med antagelsen om at Guds tanker om fremtiden er ufeilbarlige
- Enten har ikke mennesket fri vilje eller så har ikke Gud ufeilbarlig kunnskap om fremtiden

Forsøk på svar

- De fleste enten svekker den eller den andre
- Boethius (6th) & Aquinas (12th)
Gud er utenfor tid. Han kjenner ikke noe før og etter min handling
- Molina (16th)
Gud vet hva hvilken som helst fri skapning ville fritt valgt under hvilken som helst omstendighet

Eksistensialismen

Antikkens filosofi

- Rasjonalitet
- Tidløst
- Universelt
- Løsrevet
- Kritisk

Jødisk-kristen tradisjon

- Involvert
- Kroppsliggjort
- Lokalt/subjektivt
- Historisk
- Forpliktelser

Kierkegaard:

Ikke en kombinasjon, men en syntese

Spørsmål til diskusjon

- Hvor fri tror du viljen er?
- I hvilken grad tror du determinismen preger mennesker i dag?
- Determinismens realiteter? Mennesker som ikke kan endre seg, forelskelse, legning?
- Stemmer gudsbildet vårt overens med ideen om fri vilje?

Romerne 7, 14-21

Vi vet at loven er av Ånden, mens jeg er av kjøtt og blod, solgt som slave til synden. For jeg forstår ikke hva jeg selv gjør. Det jeg vil, gjør jeg ikke, og det jeg avskyr, det gjør jeg. Men gjør jeg det jeg ikke vil, gir jeg loven rett i at den er god. Så er det ikke lenger jeg som gjør det, men synden som bor i meg. For jeg vet at i meg, det vil si i mitt kjøtt og blod, bor det ikke noe godt. Viljen har jeg, men å fullføre det gode makter jeg ikke. Det gode som jeg vil, gjør jeg ikke, men det onde som jeg ikke vil, det gjør jeg. Men gjør jeg det jeg ikke vil, er det ikke jeg som gjør det, men synden som bor i meg. Jeg finner altså at denne loven gjelder: Jeg vil gjøre det gode, men kan ikke annet enn å gjøre det onde.

Thomas Aquinas

- Likesom Gud har intellekt, har han også vilje: for viljen følger intellektet ... Vesener som er utstyrt med intellekt, har også en naturlig draging mot goder som erkjennes i kraft av godenes intelligible former: når de har disse goder, stilles deres uro; når de ikke har dem, etterstrebes de. Og begge disse fenomener skyldes viljen. Alle som har intellekt, har derfor også vilje, likesom alle med sanser har sanselige behov og streben. I Gud må der derfor nødvendigvis være vilje siden der er intellekt. Og slik som Guds væren er (virkeliggjørelsen av) hans intellekt, er den også (virkeliggjørelsen av) hans vilje.

Teologiske perspektiv

- Adam og Eva
- Antropologien
- Soteriologien
- Guds utvalgte folk
- Dere har ikke utvalgt meg, men jeg har utvalgt dere